

OBSERVAȚII PRIVIND DUBLETELE ETIMOLOGICE ÎN DIALECTUL ISTROROMÂN

Ana-Maria POP

(Universitatea de Vest din Timișoara)

Dialect istoric al limbii române, istroromâna, asemeni aromânei și meglenoromânei, s-a dezvoltat, după desprinderea din trunchiul românei comune, într-un mediu aloglot, fapt ce a dus, alături de factori de ordin politic, economic, cultural și sociolingvistic (statutul de idiom vorbit într-un cadru restrâns, numărul mic al vorbitorilor etc.) la însușirea de către vorbitorii istroromânei și a altor idiomuri, aceștia devenind bi- și chiar trilingvi. Cum era firesc, aceste contacte lingvistice de lungă durată au dus la modificări importante în cadrul tuturor compartimentelor limbii, dintre acestea, cel mai supus „primenirilor“ fiind lexicul.

Deși influența cea mai puternică asupra istroromânei s-a exercitat (și continuă să se exercite) din partea croatei (cu preponderență a graiurilor acesteia vorbite în peninsula Istria), un rol deloc de neglijat, cel puțin pentru istroromâna vorbită la sud de Monte Maggiore, l-a avut și influența limbii italiene literare și, în principal, a dialectului venețian, influență care s-a manifestat fie direct, fie prin intermediul croatei (după cum bine se știe, majoritatea elementelor de origine italiană din istroromână se găsește și în graiurile croate din Istria).

Ca o consecință a acestor influențe, în plan lexical, odată cu numeroase alte împrumuturi, în istroromână au pătruns și o serie de termeni italieni de

origine latină (intrați direct sau prin filieră croată) care au devenit „dublete“ ale cuvintelor istroromâne moștenite din latină.

Identificarea acestor „perechi“ etimologice se lovește însă de câteva obstacole, sau, altfel spus, există câteva aspecte care îngreunează un demers de acest tip.

Un prim aspect care trebuie avut în vedere este legat, după cum preciza și Kovačec, *Elém.* 170-171, de „caracterul efemer și destul de instabil“ al împrumuturilor din italiană, în numeroase cazuri putând fi vorba doar de împrumuturi ocazionale sau individuale (datorate interferenței codurilor lingvistice) și nu de elemente cu o oarecare stabilitate în limbă și cu un uz mai larg. Un exemplu, în acest sens, este ir. *căldăia* (< it. *caldaia*) care pare a fi dubletul neologic al termenului moștenit *cadere* „căldare“ (lat. *caldaria*, -am). Dacă însă termenul moștenit este atestat de majoritatea cercetătorilor (Maiorescu 96: *cadeară*; Byhan 235-236; Popovici II 95; LIB (*apud* Pușcariu 105): *cadere* (S, N), *cadera* (C), *cadera* (L); Pușcariu SI III 305: *cadere*; Cantemir 160; Kovačec, *Rječnik* 45: *cadere*, -a (B); Sârbu-Frățiță 195: *cadăre*; Pellis (întrebarea 757 *caldaione*): *cadara* (J), *cadera* (S), *cadera* (B); Filipi, ALIr (întrebarea 576 *tingire, căldare*): *o cadere* (*do cader*) (S, N), *o cadera* (*do cadere*) (Sc), *o cadere* (*do cadere*) (L, M, C), *o cadere* (*do cader*) (B, Șc, T, Z)), *căldăia* este notat doar de Popovici I 146, după comunicarea lui J. Belulovici și cu explicația „*caldaia della macchina à vapore*“. Lipsa unei alte atestări s-ar putea datora naturii textelor culese de cercetătorii amintiți, *căldăia* putând fi un termen „tehnic“, specializat în raport cu „perechea“ sa etimologică, sau ar putea fi vorba doar de un împrumut individual.

Situația opusă se întâlnește în cazul perechii *făvru* - *făbro* „fierar“ [lat. *fabēr*, -*brum*]. Dacă termenul împrumutat este înregistrat de mai mulți cercetători (Maiorescu 104: *fabru*, -i; Byhan 218: *făbru*; Popovici II 108; Kovačec, *Rječnik* 76; Sârbu-Frățiță 211), cuvântul moștenit¹ este atestat doar de Maiorescu 104 s.v. *fabru* (apare și la Byhan 218, însă este preluat după Maiorescu). Faptul că există doar o singură atestare nu înseamnă neapărat că nu putem vorbi de dublete etimologice. Cel mai probabil, cele două cuvinte au funcționat în paralel o anumită perioadă de timp, termenul de origine italiană înlocuind, în cele din urmă, termenul moștenit. Așadar, situația acestor unități lexicale trebuie urmărită atât în plan sincron, cât și diacronic, fapt deseori dificil, deoarece, după cum se

---

¹ Vezi și CDDE 569, PEW 590, Ciorănescu, DER 3298.

știe, dialectul istroromân nefiind fixat în scris, avem la dispoziție doar textele înregistrate și inventarele realizate de cercetători, care nu sunt întotdeauna suficiente realizării unui astfel de demers.

Un alt aspect deosebit de important este legat de răspândirea geografică a termenilor, deoarece, pentru a putea fi considerați dublete etimologice, ar trebui ca atât termenul nou, cât și cel „vechi“ să fie sau să fi fost cunoscuți și folosiți în aceeași „variantă“ a istroromânei (de nord sau de sud²). Din păcate, din diferite motive (nu au fost anchetate aceleași localități, nu s-a înregistrat același material — și chiar în cazul în care s-a înregistrat, anchetele au fost făcute în perioade diferite de timp, cu informatori cu un grad de cultură diferit etc.), nu dispunem întotdeauna de informații suficiente nici în această privință. Astfel, de exemplu, în cazul verbului *a însemna*, atestat sub forma *sămnă* (< lat. *signare*) doar în Jeiăn (LIB *apud* Pușcariu SI III 117); Maiorescu 122: *semn*, *a semnă*, *semnat*) (mai este înregistrat și de Byhan 336: *semnă*, însă este preluat de la Maiorescu) și sub forma *señei* (< it. *segnare*) în Sușnievița, Bârdo, Sucodru, Noselo (LIB *apud* Pușcariu SI III 117) (este înregistrat și de Maiorescu 122: *seniu*, *a seňă*, Byhan 336: *seňă*, Popovici II 148), putem afirma că cele două forme nu constituie dublete etimologice în momentul de față, ci este vorba doar de păstrarea termenului moștenit în grupul de nord și înlocuirea sa cu un împrumut din italiană în grupul din sud, însă acest fapt nu ne împiedică să presupunem că într-o epocă nu prea îndepărtată și în varianta sudică a existat forma moștenită *sămnă*.

Deloc de neglijat este și modul în care a fost cules materialul lexical de care dispunem, fiind cunoscut faptul că nu toți cercetătorii care au efectuat anchete și au alcătuit glosare dispuneau de cunoștințe necesare în domeniu și nici de aparatură tehnică performantă, fiind dificil, astfel, în numeroase cazuri, de stabilit dacă avem a face cu dublete etimologice reale, sau este vorba de imprecizia și chiar subiectivismul anchetatorului.

În lipsa unor criterii sigure de departajare, am extras din materialul avut la dispoziție și acele cuvinte al căror „statut“ de „dublete“ stă sub semnul întrebării din unul dintre motivele expuse mai sus, cu mențiunea că nu am încercat să realizăm un inventar complet al acestor „perechi“ de cuvinte, ci doar o listă selectivă (exemplele sunt doar din categoria gramaticală a verbului și a

---

² Nici varianta sudică a istroromânei nu este omogenă, în lexicul istroromân existând, după cum afirma Kovačec, *Descrierea*, p. 195, „deosebiri importante atât de la sat la sat, cât și în interiorul satelor, de la vorbitor la vorbitor. Deosebiri există chiar și în cadrul aceleiași familii, după sexul și vârsta subiectului”.

substantivului — cele mai bine reprezentate din punctul de vedere care ne interesează), scopul lucrării noastre fiind, în principal, acela de a evidenția anumite „probleme“ pe care le ridică identificarea acestor unități lexicale și, bineînțeles, ilustrarea lor prin exemple.

Dăm, în continuare, această „listă“ ordonată în funcție de clasa morfologică, în cadrul celor două clase termenii fiind grupați în ordinea alfabetică a termenului moștenit.

(*ăn*)carcâ — (*in*)cargéi [lat. (*in*)-*carr(i)care*]

(*ăn*)*carcâ* „a încărcă“ atestat de Maiorescu 98, 108: *carc*, *a cărcă*, *cărcat*; *incarc*, *a încărcă*, *incărcat*; Byhan 239: *carcâ*, *-ât*, *cârc*; Popovici II 90: (*ăn*)*carcâ*, *-ât*, *cârcu*; LIB (*apud* Pușcariu SI III 116): *ăncrcă* (J) (= it. „caricare sul dorso“); *ncarcă pre umer*, *pre spâte* (S); *ncarcăt-a brenta* (Gd); Pușcariu SI III 303: *ăncarcă* „a urca în cărcă“; Cantemir 158: *ăncarcă*, *ăncârcu*, *ăncarcăt*; Kovačec, *Rječnik* 30: *âncârcă* (J, N) „uprtiti (na leda)“; Sârbu–Frățilă 189 s.v. *âncârcat*: *âncârcă* „a urca în cărcă“

(*in*)*cargéi* „a încărcă“ notat de Maiorescu 98, 108: *cărgesc*, *cărgi*, *cărgheit* (sic!), respectiv, *incarg* (sic!); Byhan 239, 301: *cargéi*, *-éit*, *-esc* și *ăncargéi*; Popovici II 96: *cargéi*, *-éit*, *-esc*; LIB (*apud* Pușcariu SI III 116): *îo-î pre vozu kergé o nekergé lemnele* (Gd)

– < ven. *encargâr*, *cargar*; cf. și cr. *krgàti* „tovariti“ (Skok II 47, s.v. *kârag*)

poscapă*³ — *poscapéi

poscapă înregistrat de Pușcariu SI III 321: ~ *că* „a pleca (de tot)“ și de Cantemir 176 cu sensul „a scăpa“

– format din prefixul aspectual slav *po-* + *scapă*⁴ (< lat. **excappare*, influențat, în ceea ce privește sensul existent la Pușcariu, de it. *scappare* „a pleca (în grabă)“)

poscapéi notat de Byhan 313 cu sensul germanului „entweichen“, de Popovici II 138 și de Cantemir 176 cu sensul „a scăpa (de tot)“

---

³ Perechile de tipul *poscapă-poscapéi*, *fumă-fuméi* etc. reprezintă o categorie aparte de dublete, unicul element distinctiv în cazul acestora fiind sufixul infinitivului, sau, altfel spus, tipul de conjugare în care sunt încadrate. Astfel, prezența sufixului *-ă* la un verb istoromân reprezintă o „garanție” că verbul respectiv este moștenit, în timp ce sufixul *-éi*, atașat aceluiași radical, indică faptul că termenul este de proveniență recentă în limbă (italiană sau croată). Vezi, în acest sens, Pușcariu SI II, p. 168-169.

⁴ Înregistrat de Maiorescu 121, Byhan 339, Popovici II 147, Pușcariu SI III 324, LIB (*apud* Pușcariu SI III 132), Cantemir 179, Kovačec, *Rječnik* 172, Sârbu–Frățilă 271.

– < prefixul aspectual slav *po-* + **scapěi*⁵ (< it. *scappare*)

fumă — **fuméi** [lat. *fumare*]

fumă „idem“ notat de Byhan 221; LIB (*apud* Pușcariu SI III 113) (Gb)

fuméi „a fuma“ înregistrat de Byhan 221 (B); Popovici I 148 (B); LIB (Pușcariu SI III 113) (S); Cantemir 166; Pellis (întrebarea 461 *pipa per fumare*): *pipa za fuméi* (B)

– < ven. *fumar*, cr. *fumati*

* * *

aier — **aria** [lat. *aēr*, *aërem*]

aier „aer“ notat de Maiorescu 92: *aer*; Byhan 183: *aer*, *-u*; Popovici II 87: *aier* (*âner*); LIB (*apud* Pușcariu SI III 100): *aier* (J); Kovačec, *Elém.* 161: *âier* (J) „tourbillon de l’air“

âriie „aer“ înregistrat de Maiorescu 92 (s.v. *aer*): *aria*; LIB (*apud* Pușcariu SI III 100): *ârîe* (J, S); Cantemir 157: *uâriie*; Kovačec, *Elém.* 160; Kovačec, *Rječnik* 24: *âriie*, *-a* (mai ales în graiul de sud)

– < it. *aria*, cr. reg. *ârîja* (vezi Skok I 17, s.v. *âjer*)

cumnât — **cuñât** [lat. *cognatus*, *-um*⁶]

cumnât „idem“ notat de Byhan 257 (J), Popovici II 103, Cantemir 163; Sârbu-Frătilă 202; termenul este înregistrat și de Kovačec, *Descrierea* 198, însă cu sensul „nepot (de soră sau frate)“ și cu mențiunea că este folosit doar de persoanele mai în vârstă.

cuñât, *cuñad* „cumnat“ înregistrat de Maiorescu 102: *cuniati*; Byhan 258: *cuñât*, *-ț*; Popovici II 103 s.v. *cumnât*: *cuñado*, *-zi* (în Val d’Arsa); LIB (*apud* Pușcariu SI III 108): *cuñado*, pl. *-âj* (J); *cuñado*, *cuñado*, art. *-du* (S), *cuñado* (N); Kovačec, *Elém.* 167: *cuñado* cu sensul „beau-frère (mari de la soeur)“ în graiurile din sud, în timp ce la Jeiăn are, în principal, sensul „cousin (fils de l’oncle ou de la tante)“ (este admisă și semnificația „beau-frère“); Kovačec, *Rječnik* 59: *cuñado*, pl. *cuñâz*, *-i* (B, J); Sârbu-Frătilă 202: *cuñat* (*cuñado*), *cuñaț*; Pellis (întrebarea 1482 *cognato*): *kuñ' ođ'* (B); Filipi, ALIr (întrebările 536 a. *fratele soțului* și 537 *soțul surorii soțului*): *un (#n) cuñado (doj cuñâz)* (din toate localitățile istroromâne anchetate)

⁵ Apare la Popovici II 138 s.v. *poscapěi*, însă lipsește la litera *s* a aceleiași lucrări.

⁶ Se știe că lat. cl. *cognatus* „rudă de sânge; rudă”, sub influența lui *compter*, *consocer*, și-a restrâns sensul în latina populară, dobândind un înțeles mai concret, și anume „bărbatul surorii”, „soția fratelui” (vezi, în acest sens, Scurtu, *Termenii de înrudire*, p. 212)

– formele *cuñád*, *cuñado* provin din ven. giul. *cugnado* „idem“ (cf. și cr. *kunjādo* (Istria) „djever, šurjac, svak, pašenog“ (Skok II 144, s.v. *konjado*)), iar *cuñat* corespunde it. *cognato*

cumnâta — **cuñata**, **cuñâda** [lat. *cognata*, -am]

*cumnâta*⁷ „idem“ notat de Bartoli în listele sale din Jeiăn (*apud* Pușcariu SI III 108)

cuñata, *cuñâda* „cumnată“ înregistrat de Maiorescu 102: *cuniată*, -e; Byhan 258: *cuñâte*, -e; Popovici II 103 s.v. *cumnât*: *cuñada*, -ele (Val d’Arsa); LIB (*apud* Pușcariu SI III 108): *cuñâda* (J), *o cuñade*, *o cuñâde* (S) *cuñada* (L, N); Pușcariu SI III 307: *cuñâde*; Kovačec, *Elém.* 167: *cuñâde* „belle-soeur (femme du frère, soeur du mari)“ în graiurile din sud, în timp ce la Jeiăn, *cuñâda* este folosit cu sensul „cousine (fille de l’oncle ou de la tante); Kovačec, *Rječnik* 59: *cuñâde*, -a, -e, -ele (B), *cuñâda*, -e, -ele (J) „nevjesta (bratova žena, šogorica)“; Sârbu–Frățilă: *cuñata* (*cuñada*), -e; Pellis (întrebarea 1483 *cognata*): *kuñôd*^d (B); Filipi, ALIr (întrebările 536 b. *soția fratelui soțului*, 538 *sora soțului* și 539 *sora soției*): *o cuñâde* (*do cuñâde*) (S, N); *o cuñâda* (*do kuñâde*) (în restul localităților anchetate)

– < it. *cognata*, respectiv, ven. giul. *cugnada* (cf. și cr. *kunjāda* „zaova, svast, jetrva“ (Skok II 144, s.v. *konjado*))

fântăre — **funtâne** [lat. *fontana*, -am]

fântăre „fântână“ consemnat de Popovici II 109: *fântăre*, -a, -ele și *funtura* (la Cărnelti în Grobnic); Byhan 218-219: *fântăre*, -e (J); LIB (*apud* Pușcariu SI III 111): *fântăra* (J) (= sl. *studenac*); Cantemir 165: *fântăre*, -r; Kovačec, *Rječnik* 77: *fântăra*, *fântâr* (J, N) „izvor, česma; zdenac“; Pellis (întrebarea 1678 *fontana*): *fnt^âra* (una buca primitiva) (B); Filipi, ALIr (întrebarea 1088 a. *fântână*, puț): *o fântăra* (*do fântăre*) (J)

*funtâne*⁸ „fântână“ atestat de Maiorescu 105: *fontână*; Byhan 217: *fontâne*; Pușcariu SI III 310

– < it., ven., cr. *fontàna*

lin — **lîn** [lat. *līnum*]

*lîn*⁹ „in“ înregistrat de Maiorescu 110; Byhan 270; Popovici II 122

⁷ Feminin format de la forma de masculin (vezi, în acest sens, Ciorănescu, DER 2673; Scurtu, *Termenii de înrudire*, p. 209)

⁸ În istororomână a mai fost înregistrată și o formă „mixtă”: Maiorescu 105: *fontară* (Bârdo); Byhan 217: *fontăre*, care se datorează influenței it., ven., cr. *fontana* asupra cuvântului moștenit *fântăre*.

lin „în“ notat de Bartoli în listele sale din Sușnievița (*apud* Pușcariu SI III 115) și de Kovačec, *Rječnik* 105 din Sușnievița și Noselo

– < ven. giul. *lin* „idem“

merinde — **marende** [lat. *merēnda*, -am]

merinde „prânz“ notat de Maiorescu 112: *merinde*, art. *merinda* „Mittag als Zeit und Essen“; Byhan 274: *merinde*, -e (J) „Mittagessen, Vesperbrot“; Popovici II 124: *merinde*, -a, pl. -e; Pușcariu SI III 314; Cantemir 171: *merēnde*, -e; Kovačec, *Elém.* 163: *merinde* (J) „déjeuner, repas du midi“; Kovačec, *Rječnik* 116: *merinde* (graiul din sud; Jaiăn) „objed, ručak“; Sârbu–Frățilă 227: *merinda*, -e; Pellis (întrebarea 106 *pasto di mezzodi*): *merinda* (J, S); *m^erindω* (B); Filipi, ALIr (întrebarea 728 *mâncăruri în cursul zilei*): *merinda* (*do merinde*) (J, Sc, L, B, M, Șc, T, C), *o merinde* (*do merinde*) (S, N), *o merinde* (*do merinde*) (Z)

marēnde înregistrat de Kovačec, *Elém.* 163 cu sensul „casse-croûte, collation“ și tot de Kovačec, *Rječnik* 112 din varianta de sud a istroromânei, cu sensul „doručak; marenda“; vezi și Sârbu–Frățilă 226: *marenda* (cu trimitere însă la forma *merinda*); Filipi, ALIr (întrebarea 728 *mâncăruri în cursul zilei*): *o marenda* (*do marende*) (L, B, Șc, T)

– < ven. giul. *marenda* „colazione (il primo pasto della mattina e anche il leggero del mezzogiorno), merenda“ (Rosamani 592); cf. și cr. *mārēnda* „doručak“ (Skok II 377, s.v. *mārēnda*)

púmăñ — **puñe, puñu** [lat. *pūgnus*, -um]

pumăñ „pumn“ notat de Maiorescu 119: *pumn*, -i; Byhan 323: *pumăñ*, *pumni*; Popovici II 142: *pumăñ*, *pumnu*, pl. -i „pumn; lovitură de pumn“; Bartoli (*apud* Pușcariu SI III 129): *púmăñ*, art. *púmănu* (= it. *pugno*) (J); *un púmăñ* (= it. *pugno*, *colpo* (?)) (S); *púmăñ* (Gb); *púmăñ* (= it. *pugno*, *colpo*) (Gd); *púmăñ* (= it. *pugno*), *o púmăñ* (= it. *colpo*) (B); *púmănu* (C); *púmănu* (= it. *pugno*), *dăt-am púmănu* (L); *pumăñ* (= it. *pugno*), *un pumăñ* (= it. *colpo*) (Sc); *púmăñ* (= it. *pugno* e *colpo col pugno*) (N); Pușcariu SI III 322: *pumăñ*; Cantemir 177: *pumăñ*; Kovačec, *Rječnik* 161: *púmăñ*, -u; (*doi*) *púmni* (*púmne*, *púmnele*) (S) „șaka“; Sârbu–Frățilă 263: *pumăñ*, *pumñ*; Pellis (întrebarea 191 *pugno*; întrebarea 192 *due pugni*): *pumen* (S), *pumenu* (B); *doï pumni* (B); Filipi, ALIr (întrebarea 260 a. *pumn*): *un* (~~#~~) *pumăñ* (*doj pumni*) (din toate localitățile anchetate)

⁹ Conform legilor fonetice ale dialectului istroromân, ar fi fost de așteptat o formă **lir*, însă, probabil, forma fără rotacism se datorează influenței ven. *lin*, cr. *lan* (vezi Byhan 279, Pușcariu SI II 113).

puñu, *puñe* înregistrat de Bartoli din Jeian și Sușnievița: *o puñe* (= it. *colpo*), respectiv, Letai: *dât-am puñu*, de Kovačec, *Rječnik* 161: *puñe*, -a; *puñ*, *puñile* (J, B) cu sensul cr. *šaka*, de Sârbu–Frățilă 263: *puña*, *puñ* și de Pellis (întrebările 191 *pugno* și 192 *due pugni*): *puña* (J); *d'ò puñ* (J); interesant este faptul că Filipi, ALIr (întrebarea 260 a. *pumn*) a înregistrat doar în Jeian împrumutul italian: *o puña* (*do puñe*), în celelalte localități folosindu-se forma moștenită (v. *supra*)

– forma *puñu* provine din it. *pugno* s.m., iar *puñe* din it. *pugna* s.f. pl. „pumn“

turte — **torta** [lat. *turta* în loc de *torta*]

turte „turtă, plăcintă“ înregistrat de Maiorescu 127: *turtă*, -e „turtă, aluat copt“; Byhan 373; Popovici II 160: *turte*, -a; Cantemir 184

torta „turtă“ notat de Bartoli în listele sale (*apud* Pușcariu SI III 137): *torta* (S) și Sârbu–Frățilă 289 „tortă“

– < it. *torta* „tort; prăjitură, plăcintă“; cf. și cr. *torta*

frunte — **fronte** [lat. *frons*, -*ontem*]

frunte „idem“ înregistrat de Maiorescu 106: *frunte*, art. *frunta*, pl. *frunți*, *frunți*, *frunțile*; Byhan 220; Popovici II 111: *frunte*, *frunta*, pl. -le; LIB (*apud* Pușcariu SI III 113): *frunte* (J, S, Sc); *pre frunte* (B, C, L, N); *frunta* (Gb, Gd); Pușcariu SI III 310: *frunte*; Cantemir 166: *frunte*, *frunț*; Kovačec, *Rječnik* 81: *frunte*, -a, *frunte*, -ele (S, B, J); Sârbu–Frățilă 213: *frunte*, -ț; Pellis (întrebarea 141 *fronte*): *frunta* (J, S, B); Filipi, ALIr (întrebarea 182 *frunte*): *o frunte* (*do frunte*) (J, C, Z, M), *o frunte* (*do frunte*) (S, N); *o frunta* (*do frunte*) (Sc, L, B, Șc, T)

frónte, -a (S) înregistrat de Kovačec, *Rječnik* 81 cu sensul „bojišnica, fronta“ (cf. și *dupa frónte* „iza bojišnice“)

– < it. *fronte* „frunte“; (înv.) „front“

Așadar, nefiind doar rezultatul unor influențe care s-au exercitat într-o perioadă de timp determinată, ci și al unui plurilingvism¹⁰ activ și de lungă durată, problema acestor unități lingvistice este deosebit de complexă, necesitând un studiu amănunțit, care trebuie să urmărească situația acestor perechi de cuvinte atât în sincronie, cât și în diacronie, cu evidențierea ariei de răspândire, a

¹⁰ După cum afirma Kovačec, *Istroromâna*, p. 552, „componenta lui obligatorie [a plurilingvismului] este demult numai bilingvismul istroromân-croat, general și activ”.

poziției lor în raport cu sistemul lingvistic istroromân (sunt împrumuturi ocazionale, individuale sau aparțin sistemului), a categoriei de indivizi care le utilizează etc., aspecte însoțite, bineînțeles, de observații de natură semantică.

ABREVIERI

B = Bârdo
C = Costârcean
Gb = Grobnic
Gd = Gradigne
J = Jeiân
L = Letai
M = Miheli
N = Noselo
S = Sușnievița
Sc = Sucodru
Șc = Șcabici
T = Târcovți
Z = Zancovți

SIGLE ȘI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- Byhan = Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, în „Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig, herausgegeben von dem Leiter des Instituts Prof. Dr. Gustav Weigand, Leipzig, 1899, p. 175-396.
- Cantemir = Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, București, Editura Academiei, 1959.
- CDDE = I.-A. Candrea și Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine. (A — Putea)*, București, Atelierele Grafice Socec & Comp., 1907-1914.
- Ciorănescu, DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, București, Editura Saeculum I. O., 2001.
- Filipi, ALIr = Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas. Atlasul Lingvistic Istroromân. Atlante Linguistico Istrorumeno*, Pula, 2002.
- Kovačec, *Descrierea* = August Kovačec, *Descrierea istroromânei actuale*, București, Editura Academiei, 1971.
- Kovačec, *Elém.* = August Kovačec, *Éléments italiens du lexique istroroumain*, în „Linguistica“, XXXII (1992), II, Ljubljana, p. 159-175.
- Kovačec, *Istroromâna* = August Kovačec, *Istroromâna*, în *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Scrisul românesc, 1984, p. 550-591.
- Kovačec, *Rječnik* = August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, Pula, 1998.
- LIB = Listele lui Bartoli (*apud* Pușcariu SI III, p. 97-141).
- Maiorescu = Ion Maiorescu, *Itinerar în Istria și vocabular istriano-român*, ediția a II-a, publicată de Titu Maiorescu, București, Editura Librăriei Socec, 1900.

- Pellis = Wolfgang Dahmen, Johannes Kramer, *Le inchieste istro-rumene di Ugo Pellis*.
 Parte prima: Questioni 1-1512, în „Balkan Archiv. Neue Folge“, 13, 1988,
 p. 209-281; Parte seconda: Questioni 1513-3338, în „Balkan Archiv. Neue
 Folge“, 16, 1991, p. 107-137.
- PEW= Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I. Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*, ediția a II-a, Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag, 1975.
- Popovici I = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea I (*Referințele sociale și gramatica*), Halle a.d. S., 1914.
- Popovici II = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea a II-a (*Texte și glosar*), Halle a.d. S., 1909.
- Pușcariu SI = Sextil Pușcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu Matteo Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan, II. *Introducere - Gramatică - Caracterizarea dialectului istroromân*, București, 1926; III. *Bibliografie critică - Listele lui Bartoli - Texte inedite - Note - Glosare*, București, 1929.
- Rosamani = Enrico Rosamani, *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella regione giuliano-dalmata*, Trieste, Edizioni Lint, 1990.
- Sârbu-Frățiță = Richard Sârbu, Vasile Frățiță, *Dialectul istroromân. Texte și glosar*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998.
- Skok I-II = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, vol. II, Zagreb, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1971-1972.
- Scurtu, *Termenii de înrudire* = Vasile Scurtu, *Termenii de înrudire în limba română*, București, Editura Academiei, 1966.

QUELQUES REMARQUES SUR LES DOUBLETES ETYMOLOGIQUES DE L'ISTROROUMAIN

Résumé

Parmi les termes d'origine latine que l'istroroumain a empruntés à l'italien (qu'il s'agit de l'italien littéraire ou du dialecte vénitien), directement ou par l'intermédiaire du croate, il y en a quelques uns qui sont devenus les doublets étymologiques des mots istroroumains hérités du latin. Dans cette étude nous avons essayé de mettre en évidence quelques aspects qui rendent difficile l'identification de ces paires étymologiques, en illustrant en même temps ce phénomène par quelques exemples.